

STORTINGET

Representantforslag 264 S

(2022–2023)

fra stortingsrepresentantene Lan Marie Nguyen Berg, Rasmus Hansson og Une Bastholm

Dokument 8:264 S (2022–2023)

Representantforslag fra stortingsrepresentantene Lan Marie Nguyen Berg, Rasmus Hansson og Une Bastholm om innføring av en garantert minsteinntekt for å bekjempe fattigdom og gi økt verdighet

Til Stortinget

Bakgrunn

Fattigdommen har økt i omfang de siste ti årene, og det har blitt større forskjeller i samfunnet. Én av ti personer har vedvarende lav inntekt i Norge, ifølge Statistisk sentralbyrå (SSB). Det er særlig aleneboende og enslige forsørgere som har høyest risiko for å havne i fattigdom, spesielt ungdom.

Situasjonen har blitt ytterligere forverret for de som sliter som følge av de økte prisene på mat, strøm og andre forbruksvarer det siste året. Forbruksforskningsinstituttet SIFO beregner at andelen husholdninger som opplevde alvorlige økonomiske vanskeligheter, doblet seg fra 2021 til 2022, til 5 pst. eller 130 000 mennesker.

Dyrtiden har blant annet gitt seg utslag i en økning i antall søknader om sosialhjelp, som økte med 18 pst. fra oktober 2021 til oktober 2022. I samme tidsperiode økte antall søknader om nødhjelp med 35 pst. Det har også ført til at frivillige organisasjoner som Frelsesarmeen har meldt om en stor økning i antall personer som benytter seg av matutdeling.

I Norge har man en godt utbygd velferdsstat med universelle ordninger som skal sørge for at ingen faller utenfor. Likevel opplever mange at det sosiale sikker-

hetsnett er så finmasket som det burde være, og at de faller igjennom hullene i velferdsstaten.

Sosialpolitikken har siden 90-tallet vært preget av den såkalte «arbeidslinjen», hvor velferdsordninger utformes for å støtte opp under målet om å få alle i arbeid. Det innebærer at nivået på ytelsene er satt svært lavt i frykt for at det ikke skal lønne seg å jobbe, og at det er knyttet krav om aktivitet og andre vilkår til å få utbetalt støtte. Denne politikken har ført til at nivået på ytelsene er langt under det nivået man trenger for å klare seg. For eksempel er de veiledende satsene for sosialhjelp et godt stykke under det SIFO beregner som nødvendig for å dekke nødvendige utgifter for en aleneboende eller barnefamilie. Målet om å få alle i arbeid kommer i motsetning til prinsippet i den universelle velferdsstaten om at alle skal sikres et grunnleggende minimumsnivå det går an å leve av.

Arbeidslinjen – en feilslått politikk

Forslagsstillerne mener at «arbeidslinje»-politikken har vært feilslått, fordi den har gjort situasjonen verre for personer som av ulike årsaker ikke kan stå i en jobb. I stedet for å hjelpe de som tilhører denne gruppen, blir de møtt med et kontroll- og sanksjonsregime hvor de må bevise og dokumentere at de har et behov for å få hjelp. Dette forsterker de problemene mange brukere av Navs tjenester sliter med, som depresjon, følelse av utenforskap og vedvarende stress knyttet til økonomiske problemer og en usikker og uavklart situasjon.

Dokumentasjons- og rapporteringskravene gjør også at de som jobber i Nav, må bruke mye ressurser på papirarbeid og byråkrati som i stedet kunne vært brukt på å følge opp brukerne og gi dem veiledning og råd. En undersøkelse Tankesmien Agenda har utført, viser at

det er en utbredt bekymring i profesjonene som jobber i Nav, for at kravet om kontroll- og rapportering kommer i veien for arbeidet med å hjelpe brukerne.

Dagens system stimulerer heller ikke personer som ønsker å være tilknyttet arbeidslivet, men som ikke kan jobbe 100 pst. Jobber man litt for mye, mister man støtte, og det kan være vanskelig å overskue om man tipper over grensen for hvor mye man kan tjene i løpet av et år. For personer som beveger seg mellom ulike ordninger og går inn og ut av arbeid, risikerer man også full stopp i utbetalinger fordi man har misforstått et komplekst regelverk, og det kan ta lang tid å få rettet opp i misforståelser og feil som er begått fra Nav sin side. Når det gjelder sosialhjelpen, har man sett at kommuner har hatt ulik praksis for hvorvidt sosialhjelpen avkortes mot andre velferdsytelser som barnetrygd og bostøtte og mot gaver og ekstraordinære bidrag vedtatt av Stortinget.

En garantert minsteinntekt for alle

Forslagsstillerne ser behovet for å tenke nytt i sosialpolitikken og forlate en «arbeidslinje» som ikke har fungert. Ideen om å innføre borgerlønn er flere hundre år gammel og har vært testet ut en rekke steder i ulike varianter.

Forsøk med borgerlønn i Finland viste at gruppen av arbeidsledige som mottok en betingelsesløs ytelse på 560 euro i måneden, opplevde mindre depresjon, stress og ensomhet og økt livskvalitet. Samtidig førte ikke borgerlønnen til at andelen som kom ut i jobb, var mindre enn i kontrollgruppen – faktisk var det tvert imot en svak økning.

I Skien har man hatt et prøveprosjekt med «alternativ sosialhjelp» fra 2021 til 2023, hvor ti langtidsmottakere av sosialhjelp fikk innvilget en støtte på 2 G for ett år av gangen. Mottakerne var personer som hadde gått på sosialhjelp over flere år, var enslige uten forsørgeransvar for barn og uten alvorlige utfordringer med rus eller psykiatri. OsloMet gjennomførte en studie av forsøksprosjektet i samarbeid med Skien kommune og Nav Skien. Studien konkluderte med at deltakerne opplevde økt livskvalitet og verdighet, redusert fattigdom og en større uavhengighet og frihet.

Forslagsstillerne mener resultatene fra forsøkene i Skien og Finland viser at dette er et spor det er verdt å

følge videre også i Norge, og at man må begynne med de som er dårligst stilt i samfunnet.

Prinsippet om en universell velferdsstat tilsier at det bør være et minimumsnivå ingen bør falle under, og som det ikke knyttes noen betingelser til for å ha rett på. Forslagsstillerne mener derfor at sosialhjelpen må erstattes med en garantert minsteinntekt for alle som ikke omfattes av andre ordninger.

Ytelsen må være på et nivå som gjør det mulig å få dekket nødvendige utgifter, og legge SIFOs referansebudsjett til grunn. Videre må den reguleres med veksten i folketrygden, slik at den holder tritt med prisstigningen. Det er også viktig at beløpet man mottar, ikke varierer fra kommune til kommune, men er fastsatt nasjonalt, slik at det fungerer som et forutsigbart sikkerhetsnett som gjelder for alle borgere uansett hvor de er bostatt.

Per dags dato er SIFOs referansebudsjett for en enslig på rundt 12 000 kroner i måneden, og en grunninntekt bør legges på dette nivået. Dette vil være en betydelig økning fra dagens sosialhjelpssatser.

Forslagsstillerne mener også det må være mulig å kombinere grunninntekten med noe inntekt fra arbeid inntil et visst nivå, slik at det gis insentiver til å finne og komme ut i jobb. Grunninntekt bør kunne kombineres med lønnsinntekt inntil man når EUs fattigdomsgrense, og deretter avkortes gradvis. Grunninntekt skal ikke avkortes mot andre velferdsordninger som barnetrygd, bostøtte eller ekstraordinære utbetalinger som julestøtte.

Forslag

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

Stortinget ber regjeringen utrede en nasjonal garantert minsteinntekt som erstatter sosialhjelpen. SIFOs referansebudsjett skal legges til grunn for størrelsen på ytelsen, og den skal prisjusteres årlig. Det skal ikke være en aktivitetsplikt knyttet til å motta den garanterte minsteinntekten.

16. juni 2023

Lan Marie Nguyen Berg

Rasmus Hansson

Une Bastholm